

De eerste (protestantse) kerk in Gasselternijveen werd gebouwd in 1697 en stond achter het huidige pand Hoofdstraat 28. Tijdens de bouw werd deze kerk door noodweer vernield en pas in 1707 door een andere vervangen. Deze deed dienst tot 1859. Daarna is de huidige, in Waterstaatsstijl gebouwde kerk aan de Vaart in gebruik genomen. Pas in 1900 kreeg de kerk haar eerste orgel. Voor die tijd was er een voorzanger, die ook onderwijzer en koster was.

Nadat enkele offertes waren bestudeerd, leek het kerkbestuur de aanbieding van de fa. Petrus van Oeckelen & Zn te Harenermolen/Glimmen van een gebruikt orgel de beste keuze. Dit orgel stond gerestaureerd in hun werkplaats alwaar de kerkvoogden het bezichtigden. Mede op advies van ds. G. Strating en H. Smit en van president-kerkvoogd J.W. Salomons kocht men het orgel voor f 1500,--. Op 15 juli 1900 is het orgel feestelijk ingewijd in een speciale kerkdienst.

Blijkens een inscriptie op de fundamentbalk in de ventielkast is het orgel in 1850 gebouwd door H.E. Freijtag en Zoon te Groningen. Het orgel heeft als rugpositief dienst gedaan in de Lutherse kerk in Groningen. In 1896 werd daar het hele orgel uit die kerk verwijderd en vervangen door een nieuw orgel, gebouwd door de fa. van Oeckelen.

Het orgel heeft een uitzonderlijk sterk dragende klank en is uitstekend geschikt voor het kerkelijk orgelspel. De bijna barokke klank van het Freytagorgel heeft Van Oeckelen omgebogen naar een klassieke klank met ietwat romantische inslag. Ondanks het kleine aantal stemmen is het klankvolume verrassend ruimtevullend. Muziekstilistisch klinkt orgelmuziek uit diverse eeuwen uitstekend op dit zeer karaktervolle instrument.

De eerste grote beurt kreeg het orgel in 1953 na de restauratie en drastische modernisering van de kerk. Het orgel moest geheel uit de kerk worden genomen en werd daarna schoongemaakt en herplaatst door Lucas Rinkema uit Aduard. Zoals te zien op de foto pagina 9 is het orgel toen wit overgeschilderd.

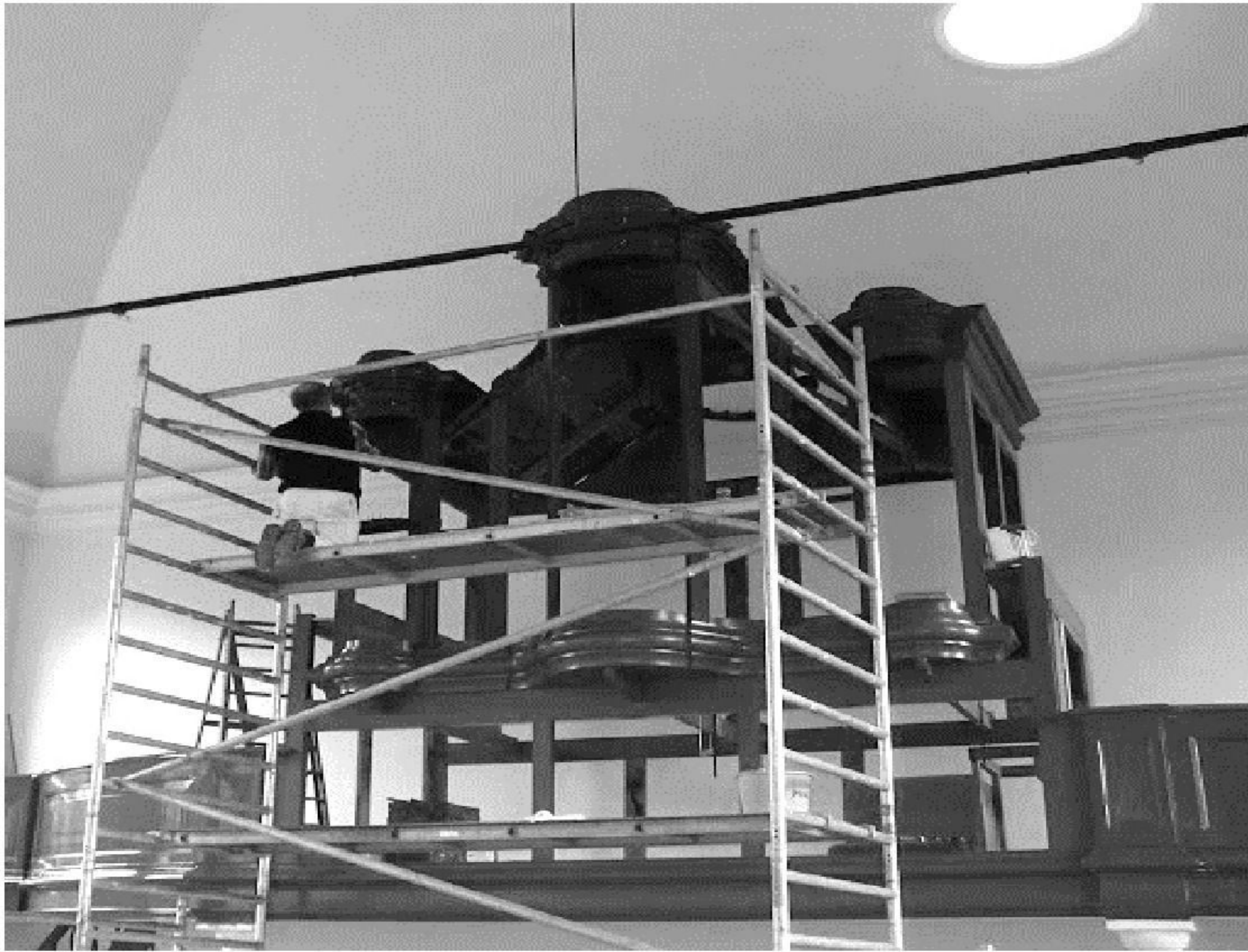
Orgel en interieur van de kerk na 1954

Het onderhoud is door de jaren heen met respect uitgevoerd, behalve in de periode dat de loden conducten naar de frontpijpen door plastic buis vervangen waren. Koster Jan Mennen en organist Gerrit Bekkering hebben zich zeer beijverd voor het orgel toen het in de jaren negentig steeds slechter werd. In 1997 werd de Stichting Orgelfonds Gasselternijveen opgericht om de restauratie in goede banen te leiden. In 1997 werd ook een Voorlopig Rapport van de Orgelcommissie van de Nederlands Hervormde Kerk door gecommiteerde Aart van Beek uitgebracht. In datzelfde jaar werd Stef Tuinstra benoemd als orgeladviseur om de restauratie voor te bereiden en te begeleiden. De SGKGD te Veendam verzorgde de financiële- en subsidie technische begeleiding.

Nadat de kerk en het orgel in het kader van het MIP (Monumenten Inventarisatie Programma) en het MSP (Monumenten Selectie Programma) tot monument waren verklaard konden de restauratieplannen worden doorgezet. Uit het bouwkundig- en historisch onderzoek bleek dat het 'gebruikte' orgel een bijzonder verleden had en van grote klasse was.

In 2002 was er enig zicht op restauratie. De gunstigste offerte die werd ontvangen kwam van Mense Ruiter Orgelmakers te Zuidwolde. Met doelmatig onderhoud werd het orgel redelijk speelbaar gehouden. In de tussentijd werd echter ook de kerk drastisch gerenoveerd nadat in 2005 de Protestantse Gemeente Gasselternijveen als samenvoeging van de Hervormde Gemeente en Gereformeerde Kerk een feit was en de gefuseerde gemeente verder ging in de kerk aan de Vaart.

De rijkssubsidie werd toegekend in 2006, de bedragen zouden worden uitgekeerd in 2010 en 2011. Zo duurde het tot 2009 voordat het werk kon worden uitgevoerd.

Het meeste materiaal was weinig beschadigd. Alleen alle leer- en draadwerk, de inwendige houtverbindingen en de geboorde gaten voor pen- en draadverbindingen waren totaal versleten. Dit is zo terughoudend mogelijk gerestaureerd. Ook kreeg het orgel onder meer een nieuwe windmachine, werd het pijpwerk hersteld, de houten pijpen opnieuw verlijmd, de pilaren werden van extra profielen voorzien.

Het orgel was in 1900 in een donkere imitatie eikenkleur beschilderd. De oude kleurstelling van 1852 was echter een mahonie imitatie met enige witte

biesjes op een aantal profielen en stijlen. Vanwege de kleurwarmte en vormexpressiviteit van de houtimitatie, alsmede het geheel ontbreken van het oude kerkmeubilair, is er voor gekozen om de oudste kleur weer aan te brengen.

In de geheel gemoderniseerde oude kerk, waarin van alle meubelstukken alleen het orgel is overgebleven, is de historie van de drie periodes in de kleurstelling zichtbaar met elkaar in harmonie gebracht.

*Bron: Restauratie Freytag-van Oeckelen orgel
Protestantse kerk Gasselternijveen, Stef Tuinstra*